סבר לה א)כר"ש דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא ב)ודלא כר' יוחנן במחוסר זמן סבר לה ג)כרבי שמעון בן יהודה יתום כגון שהשלח קיים ור' יהושע לטעמיה דאמר אפילו שחט את אמו והשלח קיים אין זה יתום העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערקת לבינה לפני רבי במקומנו מפשיטין את המתה ומלבישין את החי אמר רבי נתגלה טעמא של משנתינו ד) א] חזירין שבמקומנו יש להם ששים רבוא קלפים בבית המסס שלו פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו ועברו שש עשרה קרונות על חודו (א) אחת פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני וטבעה ששים כרכים ושברה שלש מאות ארזים ומי שדיא ליה והא כתיב 1)כנף רננים נעלסה ב] אמר רב אשי ההוא מוזרתא הואי: **מתני'** ה) א שלש גרנות למעשר בהמה בפרס הפסח ובפרס העצרת ובפרס החג ו)(והן גרנות של מעשר בהמה) דברי ר' עקיבא בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר באחד בסיון בעשרים ותשעה באב ר' אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בניסן באחד בסיון בכ"ט באלול ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב בואי אפשר לעשר ביום טוב לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול ר' מאיר אומר ז)באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה בן עזאי אומר האלולים מתעשרים בפני עצמן חכל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול הרי אלו מצטרפין חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ר"ה אינן מצטרפין חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין אם כן למה ג] נאמרו שלש גרנות למעשר בהמה ישעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט הגיע הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור: **גמ'** מאי שנא תלת אמר רבה בר שילא (ב) מ)לקבל חורפי ואפלי וקייטי ומאי שנא בהני זימני אמר רבי תנחום בריה דרב חייא איש כפר עכו

כדי

ולד מעליא הוא. ד] במסכת נדה בפרק יוצא דופן (מ.) קא"ר שמעון דהכי זה בילוד ואמו טמאה לידה ור"ש נקיט מפרש טעמא בגמרא [שם] תלד ט) לרבות יוצא דופן והכי נמי אמרינן [חולין לח:] כי יולד י) לרבות יוצא דופן: **ודלא כר' יוחנן.** דאמר התם בההוא פירקא [נדה שם] דמודה ר"ש לענין קדשים שאינו קדוש דבעינן לידה לידה מבכור דבעי רחם: **כר' שמעון.** דאמר דנכנס לדיר להתעשר וכדפרשינן למילתיה לעיל בפרק הלוקח בהמה מן העובד כוכבים (דף כא:): **והשלח.** והעור קיים כשילא הולד לחוץ: **בן סתריאל מערקת לבינה.** מקום: כ] **את המתה.** כשמקשה מחמת הולד מפשיטים עור האם שהיא מתה ומלבישין אותו לולד שהוא חי ומתקיים מפני דבר זה שעושין לו: **את החיה.** זהו הולד: **נתגלה טעמא של משנתינו.** דודאי משום הכי קאמר רבי יהושע אם נולד כל זמן (ג) ו] שהעור שהשלח קיים אינו יתום דכיון דהעור מהנה לולד דומה כמי שאמו קיימת: ל)ועוד העיד דבר זה חזירין שבמקומנו. לשון מ) חזרת ירק שנועים לטוג"א: **בבית המסס.** היינו אותן עלין קטנים כמו הבשר עצמו שיש (ד) באותו המסס של בהמה שקורין ליגטול"א: ועוד העיד דבר זה פעם אחת כו' **על חודו.** על לידו ברוחבו שהוא עב כל כך שעברו עליו י"ו קרונות זו בלד זו על חודו כלומר ברוחבו של אילן: **בר יוכני.** עוף הוא כדאמרינן בכמה דוכתי ולוימא כביעא דבר יוכני נ): **טבעה.** ממה שבתוכה: **והכתיב כנף רננים נעלסה.** ומתפרש הכי בלשון נוטריקון נושא עולה ונתחטא ס) שכך אמר הקב"ה וכי ברכת כנפים משובחות לאותו עוף בר יוכני שיש להם כח כל כך שנושא ביצה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקינה אלמא דלא שדיא ליה. נתחטא לשון ירידה וחבירו במסכת תענית (דף יט. ע) בן המתחטא לפני אביו: **מוזרתא הואי.** בלע"ז טורדי"ך שלא היתה ראויה לאפרוח לכך השליכה: **מתני' שלש גרנות למעשר בהמה.** כלומר בשלשה פרקים בשנה הוי זמן מעשר בהמה שהבהמות שיולדו לו בין פרק לפרק לריך לו לעשר כשיגיע הפרק דמשיגיע הפרק לא יאכל מהן לכתחלה מדרבנן בלא מעשר אבל קודם לכן מותר דמלוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו דהעשירי קודש מאחר שקרא עליו שם אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר אבל בהני שלשה זמנים הלריכוהו חכמים שלא יאכל לכתחלה בלא מעשר. ובגמרא מפרש מאי שנא בהני זמנים ומאי טעמא נקט לשון גרנות [נח.]: **פרוס.** מפרש בגמרא [שם] כמה הוא. וטעמא דכל הני תנאי מפרש בגמרא [שם]: **והן גרנות של מעשר בהמה.** דעכולן הבהמות מדרבנן: **ואי אפשר לעשר בי"ט.** כדמתפרש בגמרא פ) משום סקרתא שלריך לסקור בסיקרא העשירי וביו"ט אי אפשר מפני שלובע: **ראש השנה.** דאותן שנולדו קודם לכן אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותן שיולדו מכאן ואילך משום דהוי חדש וישן: **האלולים.** אותן שנולדו באלול אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב. וטעמא מפרש בגמרא [שם] דמספקא ליה אי הלכה כרבי מאיר צ) או כרבי שמעון באחד בתשרי הלכך מתעשרין בפני עצמן: **כל הנולדין** כו'. אתאן לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה: **מצטרפין.** לכונסן לדיר אחד: **לפני הגורן.** מאלו שלש גרנות שאין הגורן מפסיק: **למה נאמר.** למאי הלכתא: **למכור ולשחוט.** לכתחלה בלא מעשר: **גמ' לקבל חורפי ואפלי וקייטי.** שיש בהמות שמבכירות לילד קודם הפסח ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג וכנגדם תיקנו חכמים זמנים אלו. חרפי כפרוס הפסח אפלי כפרוס עצרת קייטי כפרוס החג. ואית דגרסי קייטי בפרוס עצרת ואפלי בפרוס החג:

בפרוס הפסח. מפרש בגמרא ט"ו יום דפרוס לשון פרוסה פלגא דל' יום שדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח וכן עזאי דאמר [בכ"ט] באדר אר' עקיבא לא פליג אלא באדר הסמוך לניסן דלבן עזאי לעולם חסר וקביעא ליה ז] זמנו לעולם בכ"ט באדר משמע דערב פסח הוי בכלל הני ט"ו יום דפרוס ובפרק קמא דר"ה (דף ז.) נמי משמע כן שמיום הפורים מתחילין לדרוש ולא מקודם גבי הם העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים משום דדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ואתי לזלזולי בחמץ ח)מיום הפורים קודם הפסח שלשים יום שמע מינה דערב הפסח בכלל השלשים יום וכן ר"א ור"ש דאמרי בסמוך באחד בניסן מפרש בגמרא דסברי כמאן דאמר שתי שבתות שמע מינה ט] ערב פסח מן המנין ותימה דקתני במילתא דר' אלעזר ור"ש ולמה י] [לא] אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י"ט ואי אפשר לעשר בי"ט לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול והלא מן הדין הוא ק)בשניס ר)(באלול) דיום ראשון של סוכות ממנין שתי שבתות כמו ערב פסח דעיקר מה שדורשין בהלכות הרגל קודם לרגל איני אלא מפני יא] קרבנות כדמשמע פ"ק דע"ז (דף ה:) דצריך לפני חגיהן ג' ימים ותו לא והתניא דורשין בהלכות הפסח כו' ש)[ומשני] לדידן אפי' דוק שבעין פסלינן להקרבה מיבעי יא] ל' יום ועיקר דרשא דהלכות פסח משום פסח גופיה הנשחט ע"פ ולא משום ימות הפסח דהא יב] נפקא פ"ק דפסחים (דף ו:) משום דנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר בפסח שני ועיקר שני לשחיטת פסח שני נאמר ועיקר דרשא דשתי שבתות דרשב"ג מפיק להו מנביא עומד בראש חדש ומזהיר על יג] פסח ועיקר הלכות פסח מגריס לא הוצרכו אלא ליום שחיטת פסח שלא היה שם ת)(בפסח) קרבנות אחרים א)יד] ובפרק בתרא דמגילה (דף כט:) משמע התם דשתי שבתות דרשב"ג אין יום המעשה בכלל דמוקי התם כותיה מתני' טו] דמקדימין וקרינן ול' יום דנפקא לן מנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני נמי הם בלא יום המעשה דהא איכא התם י"ז דניסן וי"ד דאייר שהן ל"א יום ומההיא שמעתין דמגילה עצמה טז] יקשה למאן י"ד יום בלא יום המעשה וי"ל דלעולם אין יום המעשה בכלל ולא חלקו חכמים בין פסח לסוכות והלכו אחר עיקר יז] י"ט להתחיל בשתי שבתות מבאחד בניסן ומבאחד בתשרי שבי"ט קרבנות מרובין ראייה חגיגה ושמחה ואע"ג דנביא עומד בר"ח ומזהיר על יח] פסח היינו על שחיטת פסח שבי"ד מ"מ לדורות ממה שיש להזהיר על כל פסח לא חשו חכמים למהר יום אחד בפסח יותר מבחג וגבי שקלים קבעו יט] חכמים זמן בר"ח אדר ולא חשו להקדים יום אחד לפני ר"ח כדי שיהו ל' יום שלימים כיון כ] שדבר מסור לב"ד של הבאת תמידין מתרומה חדשה אע"ג דבמתניתין דהכא דייקינן לכוין החשבון כא] זמן השמעת שקלים לעולם באחד באדר משמיעים על השקלים:

ניחא

רש"י כת"י

כדי

מכאן ועד סוף המסכת נמצא נוסחא אחרינא בכל הפי' של רש"י ז"ל שבידי ח"ל **במקומינו.** כשהבהמה מתה מחמת לידה מפשיטין אותה ומלבישין אותה בעורה: **את החיה.** הולד כדי שיתחמם ומעלה כאילו היתה אמו חיה: **נתגלה טעמא של משנתינו.** דודאי מש"ה א"ר יהושע אם השלח קיים אין זה יתום: ועוד העיד **חזירים שבמקומינו.** ליטונא"ש כמו חזרת מהפך מאכל פ): **קליפי עלים.** קליפה של עלים: **בית המסס.** לנפיי"ן בלע"ז שכולו עשוי קליפות קליפות: **על חודו.** זו אצל זו עברו על עביו כעין שנפל שהיה עביו חד ועגול וכ"ש אם היה משופה כנסורת כגון נסר היה עדיין רחב יותר: **בר יוכני.** עוף גדול: **נטבעו ס' כרכים.** כאלכון ואלמון סלה: **ומי שדייא ליה.** לביצתו לאיבוד: **והא כתיב כנף רננים נעלסה.** ודרשי' נעלסה נוטריקון במסכת מנחות בפ' ר' ישמעאל [סו:] נושא עולה ומתחטא. מתחטא לשון ירידה: **הכיא.** הביצה שנפלה מוזרת הואי שאין אפרוח גדל בה והשליכתו מדעתה: **מתני' ג' גרנות למעשר.** בג' פעמים בשנה הבהמות מתעברות. ובגמ' מפ' טעמא: **פרוס הפסח.** בגמ' [נח.] מפרש ט"ו יום קודם הפסח דהיינו יום אחרון של אדר וכן פרוס עצרת ט"ו יום קודם וכן פרוס החג דהיינו יום אחרון של אלול: (ע"ו) [כ"ט] **באדר.** מפ' בגמ' [שם] במאי פליגי ומאי טעמייהו: **כא' בניסן.** י"ד קודם לפסח: **ולמה אמרו בכ"ט באלול.** דהוי ט"ו ימים ולא אמרו בא' בתשרי י"ט הוא ואי אפשר לעשר כדמפרש בגמרא [שם] לנעשה דכולה מתני': **מתעשרין לעצמן.** משום ספיקן: **כל הנולדים וכו'.** הך מתמה כר"א כר' שמעון: **חמש לפני ר"ה וכו'.** אבל דבני [illegible] לתתני ה' לפני הגורן וה' לאחר הגורן מצטרפין תנא נמי הכי: **לא ישחוט.** [illegible] מדרבנן ואם שחט פטור דלא אשכחן בכולל מעשר בהמה לא [illegible]: [גמ'] **לקבל חרפי ואפלי וקייטי.** כנגד שלשה זמנים שהבהמות יולדות אותן המוקדמות לילד קרוי חרפי ויולדות בתחלת החורף ומתעברות בניסן ואפלי בעצרת ואותן היולדות בקיץ ולדותיהן מתעברות בפרוס החג: **מאי שנא הני כהני ומני.** [illegible] קודם הפסח ועצרת וחג:

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ז מהלכות בכורות הלכה ח סמג עשין ריב:

לא ב מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה ט:

לב ג מיי' פ"ז מהלכות בכורות הלכה ו:

ד [מיי' שם הלכה ז]:

תורה אור השלם

1. כנף רננים נעלסה אם אברה חסידה ונצה: איוב לט יג

מוסף רש"י

בר יוכני. עוף גדול הוא מאד (סוכה ה.). ראש השנה למעשר בהמה. שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחבירתה, דכתיב (דברים יד) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה, ואמר מר (לעיל נג.) בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה (ר"ה ב.).

שיטה מקובצת

א] חזירין שבמקומנו יש להם ס' רבוא קלפים בבית המסס שלו [illegible]

מסורת הש"ס

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמ' על חודו פעם כל"ל ותיבת אחת נמחק: (ב) שם לקבל חורפי ואפלי: (ג) רש"י ד"ה נתגלה וכו' כל זמן שהשלח כל"ל ותיבת שהעור נמחק: (ד) ד"ה בבית המסס וכו' הבשר עצמו שיש במסס כל"ל ותיבת באותו נמחק: (ה) ד"ה האלולים וכו' ור"ש באחד באלול לא כר"ש:

לעזי רש"י

לטוג"א, ליטונ"א [לייטוגייש]. חסה.

צינטול"א, צנפיי"ן [צינפייל]. הקיבה השלישית של מעלי גירה.

טורדי"ך [טורדיד"א]. מקולקלת.

רבינו גרשום

סבר לה כר' שמעון דאמר במס' נדה ולד מעליא הוא דכתיב אם נקבה תלד לרבות יוצא דופן: ודלא כר' יוחנן. דפליג עליה התם דאמר מודה ר' שמעון לענין קדשים שאינו קדוש דלא הוי ולד: במחוסר זמן סבר לה כר' שמעון בן יהודה. דאמר לעיל מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור [illegible]

א) נראה דל"ל דודאי משום דלוין דעבד ליה הכי מש"ה ס"ל כר"י בן: